

Yüksek Ziraat Enstitüsüne İlişkin Etnografik Eser Koleksiyonunun Oluşturulması ve Sergilenmesi*

Creation and Display Studies on Ethnographical Textiles Collection of Higher Agricultural Institute**

Ayşem YANAR

Dr., Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Ankara
ayanar@ankara.edu.tr

Ceren KARADENİZ

Dr., Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzecilik Bölümü, Ankara
ckaradeniz@ankara.edu.tr

Elif SARAÇ

Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Ankara
arkelifsarac@gmail.com

Simin ŞAY

Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Ankara
siminsay@gmail.com

DOI: 10.5505/jas.2018.83997

Öz

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye'de geleneksel el sanatları eğitimi üzerine uzmanlaşan akademik kurumların başında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi gelmektedir. İlk adıyla Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) 1933 yılında kurulmuş, 1946 yılında Ankara Üniversitesi bünyesine dâhil olmuştur. Enstitü; Tabii İlimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatları adlı dört fakülteden olmuştur. 1930'larda Ziraat Sanatları Fakültesi'nde yürütölen çalışmalar ile Türkiye'nin çeşitli yörelerinden tekstil ürünleri temin edilmiş, bu ürünler fakültede ders materyali olarak kullanılmış ve ürünlerin hammadde bilgileri, dokuları, içerik ve şekil bilgileri kayıt altına alınarak ilk akademik çalışmalar gerçekteşirilmifitir. Yazılı akademik belgeler el sanatları alanında yapılan çalışmalara kaynak oluşturmuş, ders materyali olarak kullanılan dokumalar ise günümüzde etnografik eser statüsüne ulaşmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsüne ait olan bu dokumalar bilimsel bir araştırma projesinin konusu haline gelmiş ve bu kapsamda Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde koruma altına alınmıştır. 2017 yılında Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'nce onaylanan ve başlatılan Ankara Üniversitesi Köylü El Sanatları Koleksiyonunun Oluşturulması başlıklı projede Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait olduğu bilinen ve YZE plakasını üzerinde bulunduran dokumaların önleyici koruma çalışmaları gerçekteşirilmifitir, durum saptama (kimlik kartları hazırlama, fotoğraflayarak belgeleme, korunma durumlarını belirleme) sonucunda etkin koruma yöntemleri önerilmifitir. Çalışmada, YZE plakalı dokumalara ve ürünlere uygulanan önleyici koruma çalışmalarına ve çağdaş sergileme yöntem ve teknikleriyle sergilenmesine ilişkin sürecin ayrıntılarına ve YZE plakalı ürünlere ilişkin görsel ve yazılı metinlerin yer aldığı katalogun hazırlanma sürecine ve Köy El İşleri Sergisi'nin tasarımına yer verilmektedir.

Anahtar sözcükler: Dokuma, Önleyici koruma, Sergileme, Köy el sanatları, Müzecilik

* Bu makale, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'nce desteklenen ve Dr. Ayşem YANAR tarafından yürütölen "Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Köylü El Sanatları Koleksiyonunun Oluşturulması" başlıklı proje dahilinde hazırlanmıştır.

** This article was prepared as part of the project titled "Establishing the Local (Village) Handicraft Collection of Ankara University", directed by Dr. Ayşem YANAR and supported by the Ankara University Coordinatorship of Scientific Research Projects within the Arts Faculty.

Abstract

Following the establishment of the Turkish Republic, Ankara University Faculty of Agriculture became one of the foremost academic institutions specializing in traditional handicraft education in Turkey. Founded in 1933 as the Agricultural College (Yüksek Ziraat Enstitüsü), it joined Ankara University in 1946. The Institute consisted of four faculties, including Natural Sciences, Agriculture, Veterinary and Agricultural Arts. Many textile artefacts from across Turkey were brought to the Institute from various regions of Turkey to be used as course materials during the 1930s, resulting in the first academic studies on raw materials, textures, contents and forms. The Institute's written academic documents became sources of handicraft research while the textiles used during the courses have since acquired ethnographic artefact status. Owned by the Institute, these artefacts are the subject of the project titled "Establishing the Local (Village) Handicraft Collection of Ankara University", which was approved and initiated in 2017 by the Ankara University Coordinatorship of Scientific Research Projects. The project entailed preventive conservation work on textiles with YZE tags (preparation of ID cards, photographic documentation, condition report), resulting in proposals for active conservation interventions. This article focuses on preventive conservation work carried out on the textiles with YZE tags, as well as the preparation of a catalogue containing written and visual information about these artefacts, and the design of a handicraft exhibition showcasing these textiles.

Keywords: Textile, Preventive conservation, Exhibition, Peasant handicraft, Museology

Giriş

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün temeli 1928 yılında atılmasına rağmen Enstitü, kuruluş hazırlıkları ve eğitim binası temininden sonra 30 Ekim 1933 tarihinde öğretime başlamıştır. Enstitü; Tabii İlimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatları altında dört fakülleden oluşmuştur. Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün dört fakültesine ilerleyen süreçte Orman Fakültesi'nin katılımıyla fakülte sayısı beşe ulaşmıştır (Arlı, 1983, s. 26). Ziraat Sanatları Fakültesi asli şube olarak Ziraat Sanatları Enstitüsü, Ziraat Makineler Enstitüsü ve Köylü El İşleri Enstitüsü olmak üzere üç enstitüden meydana gelmiştir. Enstitünün ilk yıllarında asistanlık yapan Tevfik Eşberk, 1936'da Enstitü'den doktor unvanını alan ilk öğrencidir. Eşberk'in, *Türkiye'de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti* adlı çalışması Türkiye'de el sanatları konusunda yapılan ilk akademik çalışma olması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Enstitü daha sonra Nebati Lif ve Boyar Maddeleri Araştırma ve Köy Sanatları Enstitüsü adını alarak hizmetlerini sürdürmüştür (Söylemezoğlu, Yanar ve Erdoğan, 2017).

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlı Ziraat Fakültesi ve Ziraat Sanatları Fakültesi, Ziraat Fakültesi adı altında 1948 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlanınca Yüksek Ziraat Enstitüsü'ndeki bütün enstitüler kürsü adını almıştır. Nebati Lif ve Boya Maddeleri Araştırma ve Köy El Sanatları Enstitüsü, Lif Teknolojisi ve Köy Sanatları Kürsüsü olmuştur. Bölüm sisteminin kabulü üzerine (13.10.1953 tarih 8532 sayılı Resmî Gazete) bu

kürsü Ziraat Teknolojisi Bölümü'ne bağlanmıştır. Daha önce kurulan Ev Ekonomisi Kürsüsü ile 1961 yılında birleşen bu kürsü 1973 yılına kadar Lif Teknolojisi ve Köy Sanatları-Ev Ekonomisi kürsüsü adı altında Ziraat Teknolojisi ve Ev Ekonomisi Bölümleri içinde yer almıştır. 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu hükümlerine göre kürsü, önce Ziraat Teknolojileri Bölümü'nün kapsamından çıkarılmış 1974 yılından itibaren Ziraat Fakültesi içinde bağımsız Lif Teknolojisi ve Köy El Sanatları Kürsüsü olarak çalışmalarına devam etmiştir. 1981 yılında çıkan Yüksek Öğretim Kanunu ile kürsü, birim olarak değiştirilmiş, birim elemanları Ev Ekonomisi birimi elemanlarıyla birlikte Ziraat Fakültesi Ziraat Ekonomi Bölümüne bağlanmıştır (Arlı, 1983, s. 29). Daha sonra bu oluşum 1982 yılında Ev Ekonomisi Yüksekokulu çatısı altında buluşmuştur. 2001 yılında Ev Ekonomisi Yüksekokulu Ziraat Fakültesi'nden ayrılmıştır. Yüksekokul, 2004 yılında El Sanatları, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Aile ve Tüketici Bilimleri, Beslenme Bilimleri olmak üzere dört bölüm olarak eğitim öğretimini sürdürmüştür, 2007 yılında ise Yüksek Öğretim Kurumu tarafından öğrenci alınmamasına karar verilmiştir. 2015 yılında Ev Ekonomisi Yüksekokulu El Sanatları Bölümü Öğretim elemanları, Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde açılan Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü'ne aktarılmıştır. Güzel Sanatlar Fakültesi'nin kurulmasıyla Başkent Meslek Yüksekokulu Eser Koruma Programı'nda görev yapan öğretim elemanlarının da fakülteye geçişiyle Kültür Varlıkları Koruma Onarım Bölümü akademik anlamda güçlenmiştir.

Geçmiş i 1930'lara dayanan Yüksek Ziraat Enstitüsü sadece akademik birikim ve donanım ile değil aynı zamanda kültürel miras olan etnografik eserlerin de aktarımıyla bugünkü konumuna ulaşmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait etnografik eserlerin sayısı 44'tür. Bu ürünlerin biri küçük kilim, biri kese, ikisi çift yetişkin çorabı, biri tek çocuk çorabı, biri başlık/bere, biri keçe patik, dördü kolan dokuma, biri kıl torba, ikisi işlemeli ürün, biri başlık/takke, biri gömlek, biri eldiven, 27 adedi ise dokumadır. 1930'lu yıllarda Yüksek Ziraat Enstitüsü ile başlayan ve 2015 yılında Güzel Sanatlar Fakültesi'ne bağlanana kadar geçen süre içinde birçok kez yer değişikliğine maruz kalan bu ürünler, 2012 yılından bu yana üç kez daha yer değiştirmiştir. Dolayısıyla bu süreçte uygun depolama ortamı sağlanamamıştır. 2012 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait birçok ürün Ziraat Müzesi'ne bağışlanmıştır. Bu süreçte Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait olan 44 adet ürün, üzerinde Yüksek Ziraat Enstitüsü plakası bulunmayan ancak o döneme ait olduğu düşünülen 116 adet dokuma ve Karadeniz bölgesine ait 118 adet dokuma olmak üzere, toplam 278 ürün Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde koruma altına alınmıştır. Mevcut ürünlerin en belirgin özellikleri türünün önemli örnekleri olmaları, yok olmaya yüz tutmuş teknikler ve hammaddeler içermeleridir. Bu bağlamda Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kurumsal tarihi de göz önünde bulundurularak bu tekstillerin somut ve somut olmayan kültürel miras bağlamında değerlendirilebilmesi ve yakın gelecekte bir müze bünyesinde toplanması amacıyla *Ankara Üniversitesi Köylü El Sanatları Koleksiyonunun Oluşturulması* adlı proje geliştirilmiştir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, *Ankara Üniversitesi Köylü El Sanatları Koleksiyonunun Oluşturulması* başlıklı proje kapsamında gerçekleştirilen; Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE)'ne ait olduğu bilinen ve YZE plakasını üzerinde bulunduran ürünlerde yapılan önleyici koruma çalışmalarını, YZE plakalı ürünlere ilişkin görsel ve yazılı metinlerin katalog haline getirilme süreçlerini ve YZE plakalı ürünlerden oluşan Köy El İşleri Sergisi'nin tasarım sürecini kullanılan yöntem ve teknikler bağlamında incelemek ve tartışmaktır.

Zirai Sanatlar Kürsüsü ile başlayıp bugüne kadar Türkiye'nin çeşitli yörelerinden toplanmış tekstiller, öğrencilerin yaptıkları dokumalar, diğer el sanatları ürünlerinden oluşan bu koleksiyona bilimsel metotlarla

önleyici koruma uygulamak ve depolama koşullarını iyileştirmek bu çalışmanın ana amacı oluşturmaktadır.

Gereç ve Yöntem

Gereç

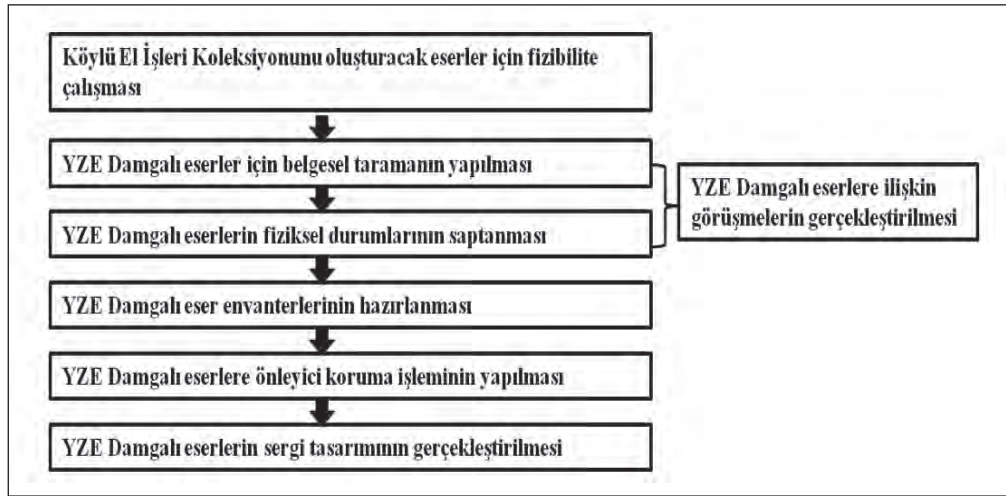
Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait olan ürünler 1930'lu yıllarda ders materyali olarak kullanılmak üzere çeşitli yörelerden elde edilmiştir. 2012 yılına kadar Ev Ekonomisi Yüksekokulu binasının en alt katında depo olarak kullanılan karanlık odada saklanmıştır. 2012 yılından sonra taşınmalar sebebiyle uygun depolanma ortamı sağlanamamıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde, 1930'lu yıllarda eğitim öğretim faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte özellikle kırsal bölgelerde yapılan el sanatları belirlenmiş ve öğrenciler alan araştırmaları yaparak çeşitli yörelerden farklı dokumalar ve giyim elemanları toplamış ayrıca el sanatlarına ilişkin eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Öğrenciler de ilgili örneklerden hareketle eğitim-öğretim faaliyetlerinin bir parçası olarak dokuma üretmişlerdir. Öğrencilerin ürettiği dokumalar ve yörelerden toplanan dokumalar ile diğer el sanatları ürünleri (dokumalar, kolan dokumalar, atkı, bere, çorap gibi giyim elemanları) bugün Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde ve bu ürünler Ankara Üniversitesi Köylü El Sanatları Koleksiyonunun Oluşturulması başlıklı projenin materyalini oluşturmaktadır. Koleksiyon kapsamında; 1933 yılından bu yana Köylü El İşleri Kürsüsü, Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Ev Ekonomisi Yüksekokulu'na ait dokumalar ve dokumaların dışında çorap, kese, eldiven ve başlık gibi ürünler, Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait yazılı belgeler ve basılı materyallerden elde edilen bilgiler yer almaktadır.

Yöntem

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne Ait Etnografik Eser Koleksiyonunun Oluşturulması ve Sergilenmesi başlıklı çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya dayanan belgesel tarama (doküman incelemesi) ve görüşme tekniği kullanılmıştır (Şekil 1). Tarananlar, geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, araç gereç, bina ve benzeri kalıntılarla; olgular hakkında, sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmî ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü ve benzeri ürünlerdir.

Araşt ırmanın konusunu oluşt uran YZE plakalı ürün- lere ilişkin tarihçeyi saptamak amacıyla en uygun veri toplama aracı olarak görüş me yöntemi tercih edilmiştir. YZE tarihine hâkim akademisyenler ile konuya ilişkin açık uçlu sorulardan oluş an görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu görüşmelerde soruların tam olarak sırası ve tarzı önceden belirlenir. Görüş me yapılan tüm kiş ilere aynı temel sorular aynı sıra ile sorulur. Sorular tam anlamıyla açık uçlu bir formatta ifade edilir. Görüş- meciler aynı soruları yanıtlar, bu nedenle yanıtları kar- şılaşt ırabilme olasılığı artar. Değ erlendirmeyi kullanan- ların, değ erlendirmede kullanılan araçları görmesine

ve incelemesine izin verir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s. 153). Görüşmeler, Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu'ndan 2012 yılında emekli olan Prof. Dr. Mustafa Arlı, halen Güzel Sanatlar Fakültesi'nde görev yapan Prof. Dr. Zeynep Erdoğan ve Öğretim Üyesi Dr. Feryal Söylemezoğ lu ve 2008 yılında Gazi Üniversitesi'ne geç iş yapan Doç. Dr. Sema Özkan Tağ ı ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme- ler tamamlandıktan sonra Ankara Üniversitesi Köylü El İşleri Koleksiyonu'nu oluşt uran eserlerin korunma durumları belirlenmiştir. Koleksiyonun envanter bilgi- leri hazırlanmış, ürünler fotoğ raflanmış (Ş ekil 2 ve 3) ve

Ş ekil 1. Araşt ırmanın yöntemine ilişkin basamaklar.

Ş ekil 2. Beledi dokuması YZE 17812-20(E).

Ş ekil 3. Kolan dokuma YZE 6844-35(E).

dokuma niteliğindeki eserlere önleyici koruma işlemleri yapılmıştır. Çalışma sergi tasarımıyla tamamlanmıştır.

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait ürünlerin fiziksel özellikleri incelenmiştir. Dokumaların eni ve boyu TS EN 1773 (1998) *Tekstil-Kumaşlar-Genişlik ve Uzunluğ un Tayini* başlıklı standartta belirtilen yöntem esas alınarak tespit edilmiştir. Milimetrik şerit metre ile dokumanın beş ayrı yerinden en ve boy ölçümü alınmış ve bunların aritmetik ortalaması dokuma eni ve boyu olarak belirlenmiştir. Dokumaların çözgü ve atkı sıklığının belirlenmesinde TS 250 EN 1049-2 (1996) *Tekstil Dokunmuş Kumaşlar-Yapı Analiz Metotları- Kısım 2- Birim Uzunluktaki İplik Sayısının Tayini* başlıklı standartta belirtilen metot esas alınmıştır. Dokumanın beş farklı bölgesinden 5x5cm'lik bir alana isabet eden çözgü ve atkı iplikleri ayrı ayrı sayılmış, çözgü ve atkı ipliklerinden elde edilen değerlerin aritmetik ortalaması, dokumanın atkı ve çözgü sıklıkları olarak alınmıştır. Dokumanın kalınlığının ölçülmesinde TS 7128 EN ISO 5084 (1998) *Tekstil-Tekstil ve Tekstil Ürünlerinin Kalınlık Tayini* başlıklı standartta belirtilen metot esas alınmıştır. Dokuma kenarlarına yakın

olmamasına dikkat edilerek Carpet Thickness Tester cihazı ile her dokumanın on farklı bölgesinde ölçüm yapılmıştır. Elde edilen on değer aritmetik ortalaması dokumanın kalınlığı olarak kabul edilmiştir (Tablo I). Etnografik eserlerin lif cinsleri ışık mikroskobu¹ ve SEM-EDX ile yapı tayini ve lif analizi ile belirlenmiştir (Şekil 4, 5, 6 ve 7). Lif cinsleri Tablo I'de verilmiştir.

Genç, Torgan ve Karadağ (2014), tarihî Osmanlı bayrağı üzerine yürüttükleri çalışmalarda, tarihî tekstillerin değerlendirilmesi ve uygun koruma, görüntüleme ve depolama stratejilerini belirlemede tekstillerin fiziksel durumunu karakterize etmenin esas olduğunu vurgulamışlardır. Protein bazlı kumaşların selüloz bazlı kumaşlara oranla biyolojik bozulmalara karşı daha dayanıklı olduğunu tespit etmişler, bu doğrultuda ketenin pamuktan daha az, yünün de ipekten daha az dayanıklı olduğunu ifade etmişlerdir. Tekstilde doğal etkenler oksidasyona neden olmaktadır. Selülozik tekstil ürünleri; ısı, mekanik stres, radyasyon, nem ve mikrobiyolojik saldırı ile kuvvet ve genel dayanıklılık kaybı, solma başta olmak üzere renk değişimleri gibi bozulmalara maruz

Şekil 4. YZE6948-2(E) envanter numaralı eserin lif görüntüsü (Keten lifinin boyuna görünüşü) (Işık mikroskobu).

Şekil 5. YZE6942-10(E) envanter numaralı eserin lif görüntüsü (Pamuk lifinin boyuna görünüşü) (Işık mikroskobu).

1 Leica marka, 40x0,65 büyütme ölçüsü

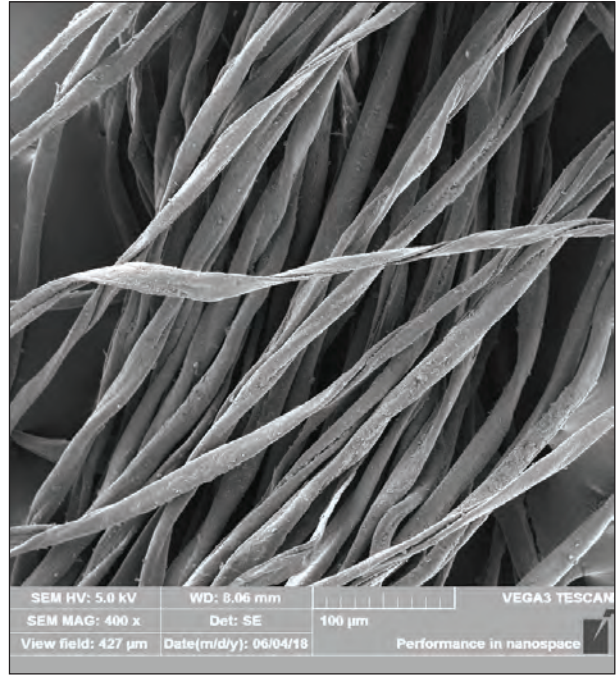
kalırlar. Çalışmada, bozulmaların görüldüğü kumaş; mikroskopik inceleme, kimyasal analiz ve fiziksel test yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Işık mikroskobu kullanılarak kumaş kesitleri analiz edilmiş ve elektron mikroskobu ile taranarak kumaş, iplik ve lif yüzeyleri incelenmiştir.

SEM-EDX; tekstil, seramik, cam, taş, kağıt ve ahşap gibi eserlerin tanımlanmasında kullanılan önemli bir

analiz yöntemidir. Eser üzerinde gözle görülemeyen bozulmaların tayininde kullanılan bu analiz bozulmaya neden olan çevresel faktörlerin ortaya çıkarılmasında da kullanılan önemli bir arkeometrik yöntemdir. Onarımda ve korumada arkeolojik ve tarihi etnografik eserlerin teknik analizlerinin yapılması önemlidir. Optik (ışık) mikroskobuyla eserler büyük oranda görüntülenebilmekte ve bu sayede tekstil eserleri için

Şekil 6. YZE 6869-1(E) envanter numaralı eserin lif görüntüsü (Atkı-Keten) (SEM- EDX).

Şekil 7. YZE 6926-37(E) envanter numaralı eserin lif görüntüsü (Atkı-Pamuk) (SEM -EDX).

Şekil 8. Yüksek Ziraat Enstitüsü plakalı sergi tablaları.

Tablo I. Yüksek Ziraat Enstitüsüne Ait Etnografik Eserlerin Bazı Fiziksel Özellikleri

Koleksiyon numarası	Envanter numarası	Dokumanın adı	Lif cinsi	En-Boy (cm)	Dokuma Kalınlığı (mm)	Sıklık (Adet/5 cm)	
						Çözgü	Atkı
1	YZE 6869-1(E)	Hesapışı Peşkir (Aydın Köyleri)	Atkı -Keten	38,50-71,10	0,648	76	71,5
2	YZE 6948-2(E)	Dokuma (Gömleklilik)	Çözgü- Keten	44,50-76,20	1,293	60,5	57
3	YZE 6945- 3(E)	Dokuma (Gömleklilik)	Çözgü-Pamuk	42,90-136,60	1,059	69	67
4	YZE 6951-4(E)	Dokuma (Gömleklilik)	Atkı -Keten	45,80-149,20	0,927	82	53
5	YZE 6934-5(E)	Dokuma (Gömleklilik)	Atkı -Keten	38,60-117,20	1,125	70	62
6	YZE 6912-6(E)	Peşkir	Çözgü-Pamuk	33,20-73,90	0,713	101	102
7	YZE 6920-7(E)	Rize Bezi	Çözgü-Pamuk	47,50-107,20	0,581	106	107
8	YZE 15319-8(E)	Peşkir	Çözgü-Pamuk	47,10-95,00	0,701	68	76
9	YZE 6937-9(E)	Dokuma (Gömleklilik)	Atkı -Keten	49,80-132,80	1,181	59	52
10	YZE 6942-10(E)	Dokuma (Gömleklilik) (Kızılçahamam Çamlıdere)	Atkı -Pamuk	74,30-89,50	0,632	85,5	83,5
11	YZE 6905-11(E)	Peşkir	Çözgü-Pamuk	41,00-65,00	1,062	67	67
12	YZE 6897-12(E)	Peşkir	Çözgü-Pamuk	39,00-62,80	0,635	89	90
13	YZE 6906-13(E)	Peşkir	Çözgü-Pamuk	37,80-73,70	0,762	92	91
14	YZE 6922-14(E)	Kırlent yüzü	Atkı -Pamuk	37,50-37,80	0,843	77	61
15	YZE 6857-15(E)	Peşkir (Sinop/ Akçaçam)	Atkı -Keten	43,40-135,60	0,686	82	97
16	YZE 6903-16(E)	Peştamal (Karadeniz)	Atkı -Pamuk	83,50-140,30	0,572	80	83,5
17	YZE 6889-17(E)	Peştamal	Atkı -Pamuk	97,80-152,60	0,656	74	119
18	YZE 6953-18(E)	Keş an Peştamalı	Çözgü-Pamuk	95,00-170,50	0,566	110	69
19	YZE 6867-19(E)	Peşkir (Eskişehir)	Çözgü-Pamuk	33,20-70,10	0,950	78	91
20	YZE 17812-20(E)	Dokuma (Beledi)	Atkı -Pamuk	55,10-103,00	1,156	99	94
21	YZE 16615-21(E)	İşlemeli Peşkir	Çözgü- Keten	39,30-80,30	0,779	95	96
22	YZE 6949-22(E)	Dokuma	Atkı -Keten	50,10-147,40	1,133	54	54
23	YZE 6862-23(E)	İlikli kilim	Atkı-Yün	18,10-22,30	3,385	30	70
24	YZE 6916-24(E)	Dokuma (Gıysilik)	Atkı-Pamuk	52,30-99,50	0,572	87,5	91
25	YZE 6874-25 (E)	Kese	Atkı-Yün (Tiftik)	11,20-13,60	0,798	70	52
26	YZE 6939-26 (E)	Kolan Dokuma	Çözgü-Pamuk	1,30-139,00	3,223	9	4
27	YZE 6840-27(E)	Çorap(çift)	Yün	Burun-Topuk uzunluğu	Konç uzunluğu	-	-
				23,20	18,00		
28	YZE 6843-28(E)	Çorap(tek)	Yün	Burun-Topuk uzunluğu	Konç uzunluğu	-	-
				17,30	11,50		
29	YZE 6881-29(E)	Patik	Yün	Burun-Topuk uzunluğu	Ağız açıklığı	-	-
				29,00	12,50		
30	YZE 6577-30(E)	Başlık	Yün (Deve)	Çapı	Tepe-Ağız arası	-	-
				27,00	37,50		
31	YZE 6836-31(E)	Kese	Yün (Keçi Kılı)	12,00-40,00	-	-	-

Tablo I. devam

32	YZE 6839-32 (E)	Çorap	Yün	Burun- Topuk uzunluğu	Konç uzunluğu	-	-	
				27,00	26,00			
33	YZE 6845-33(E)	Kolan Dokuma	Yün	4,00-85,50	-	-	-	
34	YZE 6847-34(E)	Kolan Dokuma	Yün	8,00-64,00	-	-	-	
35	YZE 6844-35(E)	Kolan Dokuma	Yün	1,50-3,60	-	-	-	
36	YZE 6914-36(E)	Bardak altlığı	Pamuk	14,00-15,00	-	-	-	
37	YZE 6926-37(E)	İşlemeli dokuma	Atkı-Pamuk	62,00-73,00	-	-	-	
38	YZE 6850-38(E)	Dokuma (Giysilik)	-	69,70-67,20	1,701	12	13	
39	YZE 6849-39(E)	Dokuma	-	65,20-44,30	1,188	11	12	
40	YZE 6941-40(E)	Dokuma	-	40,30-57,20	0,342	34	34	
41	YZE 6630-41(E)	Torba	Yün (Keçi Kılı)	50,00-64,00	0,805	13	12	
42	YZE4323-42(E)	Gömlek	Atkı-Keten	39,16-88,80	0,670	53,5	47	
43	YZE 6878-43(E)	Eldiven	Yün	9,75-30,00	-	-	-	
44	YZE 9670-44(E)	Başlık	Pamuk	Çapı	Tepe-Ağız arası	-	-	-
				20,00	13,00			

Not: YZE ürünleri dokuma, başlık(bere-takke), eldiven, çorap, işlemeli ürün ve kolan dokuma şeklinde gruplandırılmış olup; dokumalar en-boy (cm), başlıklar çap ve tepe-ağız uzunluğu (cm), çoraplar ise burun-topuk uzunluğu ve konç uzunluğu (cm) doğrultusunda saptanıp listelenmiştir. Tabloda belirtilen etnografik eserler dışında koleksiyonda YZE plakalı yedi adet sergi tablası bulunmaktadır (YZE 6589-6632-6633-6634-6635-6636-6722) (Şekil 8).

iplik cinsi, büküm sayısı, büküm yönü, ipliğin kat adedi ve sıklığı tespit edilebilmektedir (Torgan ve Karadağ, 2015, s. 122).

Yüksek Ziraat Enstitüsü Köy El İşleri Koleksiyonu'nda yer alan YZE damgalı etnografik eserlerin kimlik bilgileri oluşturulurken, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın müzeye kazandırılan eserlerin envanter kaydı için belirlediği kıstaslar göz önünde bulundurulmuştur. Envanterde ayrıntılı ve derinlemesine bilgi elde etmeye olanak tanınması açısından eserin türü, dönemi, malzemesi, yapım tekniği gibi konularda ulusal nitelikli standart bilgiler kullanılmıştır (Müzeler Ulusal Envanter Sistemi/MUES, 2017). Eserlerin envanter numarası oluşturulurken Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 19. ve 20. maddeleri göz önünde bulundurulmuş ve bu doğrultuda eserlere yıllar itibarıyla sıra numarası verilmiş, eserin türünü belirtmek için etnografik eser ise (E) harfi envanter numarasının sonuna yazılarak envanter kaydı yapılmış ve kimlik kartları hazırlanmıştır (Müzecilik Kılavuzu, 2001). Eserler anlaşılır şekilde isimlendirilmiş, varsa parantez içinde eserin yerel ve bilimsel adları da bu haneye ilave edilmiştir. Eserin yapıldığı malzemenin adı açıkça kısaltma yapılmadan yazılmıştır. Eserin çağı ve yüzyılı/dönemi, biliniyor ise tarihi belirtilerek yazılmıştır. Eserin en ve boy ölçüleri, koleksiyona katıldığı tarih,

koleksiyona katılış şekli (satın alma (kimden alındığı), müsadere, bağış veya çevre araştırması vb.). Eserler MUES (Müzeler Ulusal Envanter Sistemi) envanter modülüne göre, ölçek (ölçek üzerinde koleksiyonun ismi yer almaktadır) ve eser envanter numarasını gösterir etiketler kullanılarak renkli olarak fotoğraflanmıştır. Her eser kendi özelliğini yansıtabilecek biçimde; ayrıntılı olarak açıkça tarif edilmiştir (Şekil 9).

Tekstil Ürünlerinde Koruma

Maddi kültürü koruma, önleyici ve etkin koruma yöntemlerinin uygulanmasını kapsamaktadır. Görsel ve yazılı olarak kayıt altına alınan eserler gelecek nesillere ulaştırılmaktadır. Kültürün devamlılığı açısından önemli olan bu konu geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Türkiye'de koruma ve onarım alanı, iki yönüyle dikkat çekmektedir. Birincisi çağdaş dünya koşullarında oluşan yeni eğilimlerin belirlediği yaşam gereği, geleneksel değerlerin değişime uğraması, kimilerinin ortadan kalkması; ikincisi ise; kültür tarihi açısından çok önemli olan, değişen, kaybolan bu değerlerin sonraki kuşaklara aktarılması sorunudur. Bu nedenle, geleneksel sanatların ve kültürün maddi ürünlerinin işlevleri ile birlikte koruma altına alınmasının gerekliliği gün geçtikçe önem kazanmaktadır (Öztürk, 2007, s. 20).

Eser Adı	Rize Bezi (Feritiko)		
Ana Grup Koleksiyon	Etnografik Eser		
Plaka no	YZE 6920		
Koleksiyon no	7		
Katalog no	YZE 6920-7(E)		
Dönemi (Yapım Tarihi)	1930'lu yıllar		
Cinsi (Yapıldığı Malzeme)	Pamuk		
Kökeni	Rize		
Ölçüleri	En-Boy (cm)	Dokuma Kalınlığı (mm)	Sıklık (Adet/5 cm)
	47,50-107,20	0,581	Çözüğü 106 Atkı 107
Koleksiyona Giriş Tarihi	Mayıs- 2017		
			
Esere İlişkin Görsel			

Şekil 9. Etnografik eser kimlik kartı örneği.

Son yıllarda tekstil koruma ve onarım alanında akademik çalışmalar hız kazanmış ve konuyla ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri yürütülmüştür. Usulca (2005), *Tarihi Dokuma Kumaşların Koruma ve Onarım Yöntemleri* başlıklı yüksek lisans tezinde konservasyon konusunu; konservasyon (koruyucu bakım), temizlik, restorasyon (onarım), depolama ve sergileme olarak irdelemiştir.

Koruma, incelenen eserin hammaddesinde meydana gelen bozulmaların nasıl giderileceği ve bundan sonra nasıl korunması gerektiği ile ilgilenen bilimdir. Onarım ise, eserde meydana gelen bozulmalara yönelik esere uygun malzeme ekleme işlemidir (Maroney, 2001, s. 3). Kökten (1996, s. 168), korumayı şu şekilde tanımlar:

Koruma, objenin maddesel ve teknolojik özelliklerini, yapısını ve taşıdığı dekoratif öğeleri özgün nitelikle-

rine bağlı kalarak bozulmasına yol açan nedenleri ve etkileri açığa çıkarma; en uygun ve etkili koruma yöntemlerini ve malzemeleri saptayarak, bunları objeye uygulama; fiziksel ve estetik bütünlüğü aslına bağlı kalarak sağladıktan sonra sabit haldeki objeyi sergileme veya depolama için hazırlamaktır.

Koruma işlemi yalnızca objenin zarar görmesini önlemek, geciktirmek veya durdurmak için yapılan önleyici koruma yöntemlerini değil aynı zamanda eserin ihtiyacına göre etkin koruma yöntem ve teknikler ile müdahale etmeyi de kapsamaktadır. Özellikle geleneksel tekstillerin onarım aşamasına gelmeden önce bozulmalarına neden olan etkenlerin dikkatlice saptanması ve uygun teknikler ile kontrol altına alınması gerekmektedir (Koyuncu Okca, 2014, s. 61).

Önleyici koruma, kültür varlıklarının bozulmasına ve tahrip olmasına yol açabilecek etkenlerin kontrol altına alınması ve bozulmaların oluşmasının önlenerek koleksiyonun korunmasıdır. Bu çalışma ile oluşturulacak olan koleksiyonda yer alacak eserler aynı zamanda Ankara Üniversitesi'ne ait kültür varlıklarıdır. Kültür varlıklarının; uygarlıkların sanat anlayışı, bilimsel ve teknik düzeyi, sosyal yaşamı hakkında somut veriler sağlayan ve korunmalarında kamusal ve toplumsal önem arz eden eşya ve yapıtlardır. Bu açıdan bakıldığında Ankara Üniversitesi'ne ait olan bu eserlerin varlığını sürdürebilmek ve iyi şartlarda muhafaza edebilmek önemlidir.

Tekstil Ürünlerinde Bozulmalara Neden Olan Fiziksel ve Biyolojik Etmenler

Zengin bir sosyo-kültürel birikime sahip olan Anadolu'da gelişen sanat dallarından biri dokumacılıktır. Geleneksel el dokumacılığının özgün ve değerli örnekleri, iç-dış mekânda ve giyim-kuşamda kullanılmıştır. Geleneksel dokumalar, bitkisel ya da hayvansal hammaddelerden meydana gelmişlerdir. Dolayısıyla geleneksel dokumaların hemen hemen tümünün doğal liflerden oluştuğu görülmektedir (Saatçioğlu, 2012, s. 22).

Dokumalarda kullanılan liflerin (doğal, rejenere, sentetik) bozulması, sıcaklık, ışık, ısı, kimyasal ve biyolojik etmenlerden kaynaklanır. Liflerde görülen bozulmalardan biri olan sararmada, sıcaklık önemli bir faktördür. Tekstil ürünlerinin zamanla çeşitli etkenlere bağlı olarak sararma eğilimi gösterdiği bilinmektedir. Sararmayı engellemek için depo ve müze ortamlarının havalandırılması, ürünlerin pH 7 seviyesinde yani nötral olmasına dikkat edilmesi, alkali yani pH-7 olmaması için önlemlerin alınması gerekir (Uygur, 2000, s. 101). Selülozik lifler pH seviyesi 7.5 düzeyinde tutularak korunmaya alınmalıdır (Balazy and Eastop, 1998).

Tekstilin başlıca hammaddesi olan liflerin bozulmasına neden olan koşullar; havadaki bağıl nem, sıcaklık, ışık, havadaki çeşitli gazlar, atmosferik kirleticiler, tozlar ve biyolojik etkenlerdir (Uygur, 1999, s. 66). Doğal lifler organik olmaları nedeniyle fiziksel (nem, sıcaklık, ışık gibi), biyolojik (mikroorganizma, böcek, kemirgen gibi) etkenlerden kolaylıkla zarar görebilirler. Liflerin

etkilendiği fiziksel etkenlerin başında iklim kontrolü gelmektedir. Kozocsa (2009, s. 38), el yazmaları, tekstil gibi organik ürünlerin depolanma koşullarını incelediği çalışmada depolarda nem düzeyinin %55-60 düzeyinde tutulması ve depo sıcaklığının ise 18 ile 20 °C arasında olması önerildiğini belirtmiştir. Bu süreçte bu derecelerde herhangi bir dalgalanmadan kaçınılması ve derecenin sabit tutulması önerilmektedir. İklim kontrolünü yıl boyunca dengede tutmak için portatif nemlendirici, ısıtma üniteleri ve nem düzeyi için silika jeller kullanılabilir (Mailand, 1980, s. 4). Tekstil liflerinin emdiği nem miktarı lifin cinsine, ipliğin büküm sayısına, kumaşın dokusuna, doku sıklığına göre değişmektedir. Sıcaklığın artması ile liflerin dayanıklılığı azalır, boyarmaddelerin tahrip olma olasılığı artar (Uygur, 1999, s. 66). Fiziksel bozulmalara neden olan diğer bir etken de aydınlatmadır. Güneşten gelen ışının yaklaşık %6'sı mor ötesi, %52'si görünür alan, %42'si ise kızılötesi ışınlar olup, tekstil ürünleri ve boyarmaddelere en çok zararı mor ötesi ışın verirken en az zararı kızıl ötesi ışın vermektedir, görünür alan ise kızıl ötesinden daha zararlıdır. (Uygur, 1999, s. 69). Michalski (1997, s. 98) ve Cuttle (2007, s. 28) müzelerde hassas tekstil malzeme için en yüksek aydınlatma şiddetinin 50 lux² olması gerektiğini vurgulamaktadır. Müzelerde tekstil için uygun (ideal) ışıklandırma miktarı her lümen (ışık akışı) için 0-10 mikrowatt'tır. Aynı şekilde müzelerde tekstil için yüksek ışıklandırma miktarının ise her lümen için 75 mikrowatt olması önerilmektedir. Washington'daki Tekstil Müzesi'nde sergi ve depolama alanına gün ışığının girmesi tamamen engellenmiş ve ortam aydınlatması en aza indirilmiştir -tekstil 50 lüksten daha fazlasını tolere etmemektedir. IR ve UV ışınlarına maruz kalmayla ilgili olarak suni aydınlatmaya çok sıkı kısıtlamalar getirilmiştir. Bu gibi uygulamalarda, LED teknolojisinin farklı avantajları vardır, çünkü diğer yapay ışık kaynaklarının aksine IR ve UV içermeyen ışık üretir. Tekstil eserlerin ışığa karşı olan hassasiyetlerinden dolayı sergileme sırasında kullanılan yapay ışık kaynaklarına da dikkat edilmelidir. Bundan dolayı ve kısılabılır yani ışık seviyesi kontrol edilebilir spotlar ve kompakt spot lambaları tercih edilerek eserler vitrin içlerinde dikkat çekici hale getirmek de mümkündür. (Light for Art and Culture, 2010, s. 22).

2 Lux; 1 metre yarıçaplı bir kürenin merkezinde bulunan 1 candela şiddetindeki ışık kaynağının, 1 metrekairelik küre yüzeyinde oluşturduğu aydınlanma şiddetidir.

Tekstiller için depolama da önemlidir. Depolama alanı tekstili tam boyutta yerleştirmek ve tekstilin ağırlığını eşit düzeyde yaymak için yeterli genişlikte olmalıdır. Ham ağaç, doğal asit ve reçine içerir, liflerde lekeye neden olur. Bu sebeple hammaddesi ağaç olan raflara ve çekmecelere poliüretan vernik sürülmeli, yıkanmış ağartılmamış müslin bez ya da asitsiz kağıt ile kaplanmalıdır. Ağaç gibi metal yüzeylerde de tekstil oksidasyona maruz bırakmamak adına yine poliüretan plastik film ile kaplanmalıdır (Mailand, 1980, s. 10).

Müze ve depolama ortamlarında her bileşen birbiriyle ilişkilidir. Koleksiyonu oluşturan ürünlerin hammaddenin belirlenmesi, tekstillere zarar vermeyecek depolama koşullarının sağlanması, tekstillerin ihtiyaçlarının kontrol edilmesi ve gerekli müdahalelerin korumacı tarafından yapılması, sergileme sırasında tekstillerin zarar görmesini engelleme ve son olarak da önleyici koruma olarak depolama veya sergileme alanında nem, sıcaklık değerlerinin izlenmesi, düzenli kontrolün sağlanması gerekmektedir (Templeton, 2012).

Kanada Konservasyon Enstitüsü, tekstilin minimum düzeyde katlanacağı büyüklükte asitsiz (nötr pH) kaplara aynı özellikte tek parça kağıtlara sarılarak saklanmasını önermektedir (Canada Conservation Institute, 2008). Bu bağlamda YZE plakalı ürünler sıcaklığı 18-20 °C olan karanlık depo ortamında asitsiz kağıtlara ayrı ayrı sarılarak yine asitsiz karton kutulara yerleştirilerek koruma altına alınmıştır (Şekil 10 ve Şekil 11). Ayrıca depolama

alanına nem ölçme cihazı yerleştirilmiştir. Tekstillerin bulunduğu ortam düzenli olarak havalandırılmaktadır.

Tekstillerde mikroorganizma, böcek ve kemirgen kontrolü sayesinde biyolojik bozulmalara engel olunmaktadır. Mantarlar, bakteriler, böcekler ve küf elverişli ortamlarda tekstil lifleri üzerinde biyolojik bozulma meydana getirir. Ortamdaki küfü uzaklaştırmak için tekstillerin bulunduğu yerde hava sirkülasyonu sağlanmalıdır. Böcek ve kemirgenler için düzenli olarak ortam havalandırılmalı, tekstillerin sık sık yerleri değiştirilmelidir. Böcek bulunduğu durumda tekstile temas olmayacak şekilde süpürgelik, döşeme, korniş, boru köşeleri ve çatlak bulunan yerlere düşük düzeyde sprey ilaçlar sıkılabilir. Kemirgenlerin bulunması durumunda ise tuzaklar kurulabilir, giriş yerleri tespit edilip o kısımlar kapatılır (Mailand, 1980, s. 7).

YZE Plakalı Ürünlerde Tespit Edilen Bozulmalar

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait olan ürünlerin en-boy, dokuma kalınlığı, atkı-çözgü sıklığı gibi fiziksel özelliklerinin belirlenmesi, fotoğraflanarak belgelenmesi ve envanterinin çıkarılmasından sonra ürünlerde görülen bozulmalar incelenmiştir. Kareem ve Alfaisal (2010, s. 27), bedevilere ait olan kolan dokumalar üzerine yaptıkları araştırmada, dokumaları teknik ve görsel gözlem yoluyla incelemişlerdir. Teknik gözlem yoluyla araştırmaya konu olan kolanların en-boy gibi fiziksel özellikleri incelenmiş, görsel gözlem yoluyla ise objelerde meydana gelen

Şekil 10. Tekstillerin asitsiz kağıda sarılıp kutulanması.

Şekil 11. Tekstillerin görsellerinin kutuya sabitlenmesi.

Tablo II. YZE Plakalı Ürünlerde Tespit Edilen Bozulmalar

Sıra No:	Ölçüler		Bozulma Türleri																			
	Env. No:	En x Boy (cm)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
1	YZE 6869-1(E)	38,50-71,10				X	X	X						X								
2	YZE 6948-2(E)	44,50-76,20			X			X				X	X	X								
3	YZE 6945-3(E)	42,90-136,60						X				X			X							
4	YZE 6951-4(E)	45,80-149,20										X										
5	YZE 6934-5(E)	38,60-117,20										X								X		
6	YZE 6912-6(E)	33,20-73,90						X	X			X	X									
7	YZE 6920-7(E)	47,50-107,20						X	X			X	X									
8	YZE 15319-8(E)	47,10-95,00						X	X			X										
9	YZE 6937-9(E)	49,80-132,80							X			X	X	X								
10	YZE 6942-10(E)	74,30-89,50										X			X							
11	YZE 6905-11(E)	41,00-65,00							X					X								
12	YZE 6897-12(E)	39,00-62,80			X				X					X								
13	YZE 6906-13(E)	37,80-73,70										X	X									
14	YZE 6922-14(E)	37,50-37,80						X	X					X	X							
15	YZE 6857-15(E)	43,40-135,60							X			X	X									
16	YZE 6903-16(E)	83,50-140,30			X																	
17	YZE 6889-17(E)	97,80-152,60			X																	
18	YZE 6953-18(E)	95,00-170,50																				
19	YZE 6867-19(E)	33,20-70,10				X		X					X	X								
20	YZE 17812-20(E)	55,10-103,00						X														
21	YZE 16615-21(E)	39,30-80,30						X	X			X	X									
22	YZE 6949-22(E)	50,10-147,40						X	X			X	X	X								
23	YZE 6862-23(E)	18,10-22,30										X			X							
24	YZE 6916-24(E)	52,30-99,50	X						X			X	X									
25	YZE 6874-2 (E)	11,20-13,60																				X
26	YZE6939-26 (E)	1,30-139,00										X	X									
27	YZE 6840-27(E)	Burun-Topuk uzunluğu										X								X	X	
		23,20																				
28	YZE 6843-28(E)	Burun-Topuk uzunluğu						X				X										X
		17,30																				
29	YZE 6881-29(E)	Burun-Topuk uzunluğu						X				X				X						
		29,00																				
30	YZE 6577-30(E)	Çapı													X							
		27,00																				
31	YZE 6836-31(E)	12,00-40,00																				
32	YZE6839-32 (E)	Burun-Topuk uzunluğu																			X	X
		27,00																				
33	YZE 6845-33(E)	4,00-85,50			X	X						X	X									
34	YZE 6847-34(E)	8,00-64,00		X								X	X								X	
35	YZE 6844-35(E)	1,50-3,60																		X		

Tablo II. devam

36	YZE 6914-36(E)	14,00-15,00			X		X	X				X	X	X					
37	YZE 6926-37(E)	62,00-73,00				X		X				X	X						
38	YZE 6850-38(E)	69,70-67,20										X							
39	YZE 6849-39(E)	65,20-44,30										X							
40	YZE 6941-40(E)	40,30-57,20			X							X							
41	YZE 6630-41(E)	50,00-64,00	X	X															
42	YZE4323-42(E)	39,16-88,80										X	X						
43	YZE 6878-43(E)	9,75-30,00																	
44	YZE9670-44(E)	Çapı	Tepe-Ağız arası										X						
		20,00	13,00																

Not: Bozulma türleri; 1: Yırtılma, 2: Parça kaybı, 3: Delikler (Zimba, İğne), 4: Tel Zimba/ Ataç / İğne, 5: Tanımlanamayan Lekeler, 6: Pas Lekesi, 7: Su Lekesi, 8: Bant ve Bant Lekesi, 9: Aşınma – İncelme, 10: Tozlanma, 11: Etiket izi, 12: Sararma, 13: Solma, 14: Küf, 15: Böcek Deliği, 16: Böcek Pisiği, 17: Renkte bozulma, 18: Sökülme, 19: Çürüme/Kopma

Tablo III. Pas ve Etiket Lekesi Olarak Sınıflandırılan Numunelerin Elementel Analiz Sonuçları (YZE 6905-11(E) YZE 6949-22(E))

İndis No.	Numune Adı	Tespit Edilen Elementler ve Yüzdeleri (%)									
		O	Na	Mg	Al	Si	S	Cl	K	Ca	Fe
18010-42	YZE-11	80,51	3,05	2,92	2,54	4,78	1,27	-	-	4,08	0,87
18010-43	YZE-22	85,04	1,71	1,15	1,16	2,00	0,60	0,27	1,82	5,58	0,68

kirlenme ve mikroorganizma gibi bozulmalara neden olan etmenler incelenmiştir.

YZE plakalı ürünlerin en-boy, dokuma kalınlığı gibi bazı fiziksel özellikleri ölçülmüş ve mevcut fiziksel durumları saptanmıştır. Güzel Sanatlar Fakültesi koleksiyonunun bir kısmını oluşturan YZE plakalı 44 üründe en sık karşılaşılan bozulma tozlanma (%61,3) (n:27), sararma (%43,18) (n:19) ve pas lekesi (%38,6) (n:17) olarak saptanmıştır. Bu bozulmaların yanında ürünlerde tanımlanamayan lekeler (n:11), etiket izleri (n:6), zimba, iğne ve benzeri materyal deliği (n:6), sökülme (n:4) tespit edilmiştir. Bunların dışında solma, küflenme, renkte bozulma, böcek deliği, çürüme, yırtılma, parça kaybı gibi bozulmalar izlenmiştir (Şekil 12, 13, 14 ve 15) (Tablo II).

Pas lekesi ve etiket izleri başlığında sınıflandırılan bozulmalarda SEM-EDX ile yapı tayini ve kalitatif elementel analiz yapılarak demir (Fe) elementi tespit edilmiştir. Özellikle etiket lekesi olarak adlandırılan leke türünde demir içerikli malzemenin oluşturduğu kirlenme saptanmıştır (Tablo III).

YZE plakalı ürünlerde görülen bozulmaların saptanması bir sonraki aşamada uygulanacak etkin koruma yöntemlerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ürünlerde görülen bozulmalara yönelik iyileştirme yapıldığında ürünlerin daha uzun yıllar ve sağlıklı koşullarda korunması ve böylece kuşaklararası aktarımı sağlanacaktır.

YZE Plakalı Ürnlere İlişkin Sergi Tasarımı

YZE plakalı ürünler 1-30 Kasım 2017 tarihleri arasında Ziraat Fakültesi Müzesi'nde Yüksek Ziraat Enstitüsü'nden Kalan Mirasımız; Köylü Sanatları Sergisi kapsamında ziyaretçiyle buluşmuştur. Bu süre boyunca sergiyi toplamda 763 kişi ziyaret etmiştir.

Locker (2013, s. 15) sergiyi, baştan sona bir amaç veya temayla anlatı sunmak üzere sergileneceklerin herhangi bir şekilde düzenlenerek bir araya getirilmeleri olarak tanımlamaktadır. Bu kavram altında aynı zamanda ticari fuarlar, marka deneyimleri, temalı etkinlikler, uluslararası sergiler (expo vb. etkinlikler), peyzaj yorumlamaları ve enstalasyon olarak da adlandırılan sanat yerleştirmelerine de yer verilmektedir (Dernie,

Şekil 12. YZE 6945-3(E) Tozlanma.

Şekil 13. YZE6905-11(E) Pas ve sararma.

Şekil 14. YZE 6843-28(E) Sökülme.

Şekil 15. YZE 6949-22(E) Etiket izi.

2006, s. 27). Sergileme, bir tema doğrultusunda eserlerin, nesnelerin ya da fikirlerin izleyicilerle buluştuğu andır. Genellikle müze ve galerilerle birlikte anılan sergi, Madran (2012, s. 3)'a göre nesnelerin belirli bir düzen içinde ve belirli bir yöntem dahilinde, bireyler tarafından

ulaşılabilir kılınmak üzere oluşturulan bir araçtır ve aslında görsel bir işleyiş dili tanımlayan sosyal bir pratiktir. Madran (2012, s. 2) sergi hazırlama sürecinin koleksiyon politikası yazmak ve koleksiyonu toplamakla başladığını belirtmekte ve personel, iletişim, etkinlikler gibi geniş yelpazede değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu süreçte serginin hedef kitlesinin kim olduğunu bilmek gerektiğini vurgulayarak, dinamik bir sergi hazırlamanın müzelerin en önemli işlevleri arasında yer aldığını ifade etmektedir. Sergileme, var olan nesnelere çeşitli biçim ve yaklaşımlarla sunma eylemidir. Sergileme tasarımı ise, sunma eyleminin görsel iletişim tasarımıyla birleştirilmiş hali olarak tanımlanabilir. Avcı (2017, s. 100)'ya göre, sergi tasarımı sergi nesnelerinin altında yatan hikâyeleri mekânsal bir kurguya çevirir. Bu hikâye anlatımı bilinçaltı düzeyde küratörün anlatmak

istediğ i mesajı aktarmayı hedefler. Her serginin bir mesajı olmalı ve bu mesaj bir cümlede ifade edilebilecek kadar açık olmalıdır. Bu mesaj serginin ana konusunu ve sergilemenin sebebini iç ermelidir. Sergi tasarımcıları, görsel iletişimi ve mesajı büt ünleş ik bir biçimde kullanıp içeriğ i mekân yoluyla iletirler. Sergileme tasarımı, iletişim tasarımıyla yerleş ik çevreyi birleşt irerek iletişim kuran çevreler yaratmaktadır (Lorenc, Skolnick ve Berger, 2010, s. 8).

Sergilerin kurgu ve tasarımında müzeler çağdaş müzecilik yaklaşımlarından da hareketle geçici ve gezici sergileri de kapsayan tema odaklı, dinamik ve sade – anlaşılır uygulamaları hayata geçirmeye çalışmaktadır. Tema oluşturma, doğrudan ve kelimesi kelimesine mesaj iletmek ve izleyicilere boş zamanlarını değerlendirirken eğlenceli deneyimler yaratmak için kullanılabilir. Müzeler tema oluşturunca otantik tarihi ortamı bizzat kullanarak ya da orijinalinden ayırt edilemeyecek düzeyde gerçekçi bir ortam kurgusu oluşturarak sergiyi hazırlayabilirler (Locker, 2013, s. 33). Madran (2012, s. 4) müze ziyaretçilerini artık “müze kullanıcıları” olarak tanımlamakta ve kullanmaktadır. Müze kullanıcılarının ilgi, beklenti ve ihtiyaçlarının çeşitliliğ i sergi tasarımının özelliklerini de belirlemektedir. Sergiyi tasarlayan uzmanların çok farklı yapı ve ilgideki müze kullanıcılarının fiziksel, duygusal ve entelektüel ihtiyaçlarını anlayıp, ulaşılabilir, eğitsel ve eğlenceli çevresel öğeleri bu koşullara göre sağlaması gerekmektedir. Erbay (2011, s. 11)’a göre çağdaş müzeciliğ in bir sonucu olarak eğitim odaklı sergileme bir adım öne çıkmaktadır. Müze eğitimi temelinde hazırlanan sergiler de geleneksel müzelerde izlenebilen ve sadece izlenebilen (eyes-on) sergilerden farklı olarak nesnelere dokunulabilen (hands-on) ve nesnelere üzerinde düşünülebilen - paylaşım yapılabilen (minds-on) etkileşimli süreçler haline gelmiştir (Wang ve Yanhui, 2016, s. 335). Dolayısıyla müze ve galerilerden bağımsız oluşturulan sergilerde dahi eğitim ve paylaşım odaklı tasarımlar dikkat çekmeye başlamıştır. Bununla birlikte sergileme sürecinde “öyküleme” yaklaşımının öne çıktığı dikkat çekmektedir.

Lohrey (2010, s. 46), “müzedeki ve galeride öykülemenin”, diğ er bir ifadeyle anlatı ve öykü oluşturma’nın çağdaş müzecilik yaklaşımlarından biri olduğunu belirtmekte ve bu yaklaşımla uluslararası üne sahip ancak öykü anlatamayan pek çok müzenin, müze nesnesini öyküsü ve temsili olmayan herhangi bir müze nesnesi olmaktan kurtaracağını, müze kullanıcılarında merak uyandıracığını

ifade etmektedir. Müze ve galeriler, öykü anlatarak müze kullanıcılarının kendi öykülerini anlatma cesareti gösterebilecekleri böylece geniş katılım sağlayabilecekleri ortamlara haline gelebilirler. Bedford (2001, s. 39)’a göre hikâyeler en temel öğrenme araçlarıdır. Hikâyelerin başlangıçları, gelişme ve sonuç bölümleri vardır, merak uyandırır ve izleyicinin başka bir zaman ve mekânı hayal etmesine, evrenselliğ i anlamasına ve empati kurma becerisi kazanmasına olanak verirler. Bireysel ve ortak hafızayı korudukları ve kuşaklararası bağlantıyı kurmada etkili oldukları için sergiler sıkça kullanılırlar. Bilginin doğruluğ u kişiye, kültüre, duruma göre değ işt iğ i için, bilginin doğruluğ undan çok üretilmesi ve kullanılış lılığ u önemlidir. Bilginin müze kullanıcısı tarafından yapılandırılmasını ifade etmektedir. Bu yaklaşım müze kullanıcıları açısından müze; bilgi ve beceri kazandırmaktan çok, bireylerin düşünmesi, anlaması, kendi öğrenmelerinden sorumlu olması ve kendi davranış larını kontrol etmeyi ve deneyimler yaşamasını sağlayacaktır. Öte yandan sergi tasarımında öykülemenin yanı sıra görsel kültürü göz önünde bulundurmak, müze kullanıcılarının sergide görüleni irdelemelerini, yüklenen anlam ve oluşturulan imgelerin, kimi ya da neyi temsil ettiğ ini sorgulamaları ve nesnelere yüklenen bireysel ve toplumsal bağ lamları keş fetmeleri açısından önemlidir (Türkkan, 2008, s. 21).

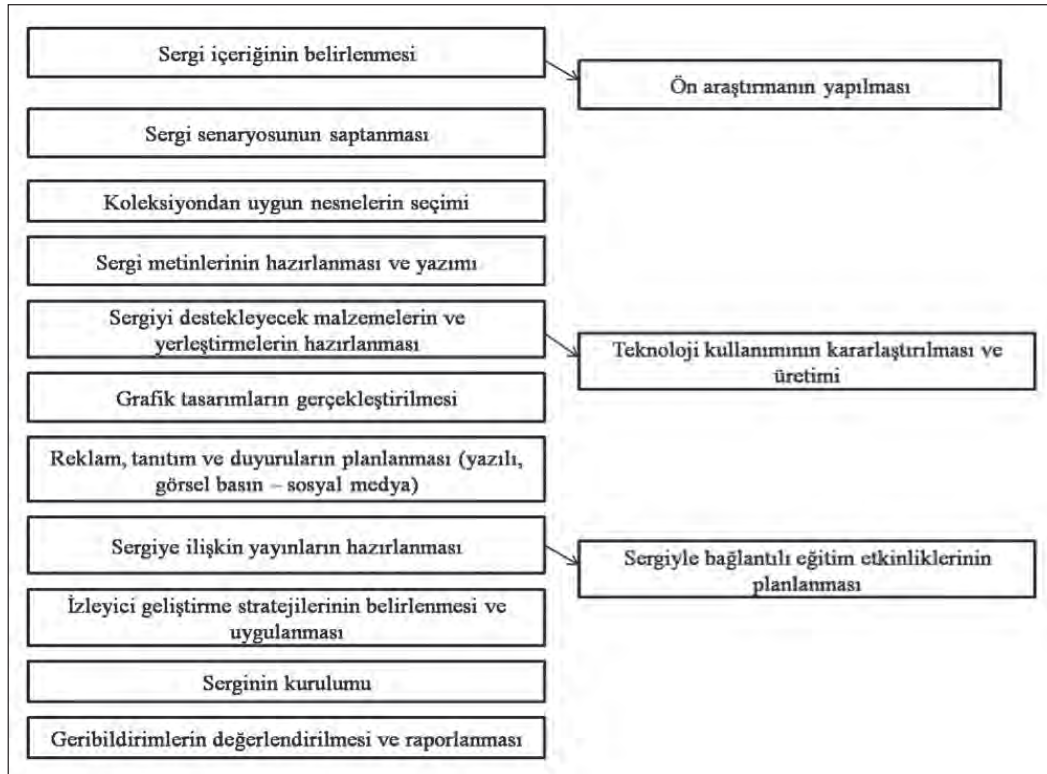
Locker (2013, s. 36) sergi tasarımının öyküleme, yorumlama, görsel kültür ve eğitim gibi unsurları göz önünde bulunduran bir “tasarım süreci anlayışı” olarak değerlendirmekte ve bu süreci “analiz – düşünce – geliştirme – öneri – detay – uygulama (geribildirim)” biçiminde basamaklandırmaktadır. Bu süreçte çağdaş müze ya da sergiyi gerçekleşt irecek olan organizasyon, alan ve hikâye ile müze kullanıcısı ve sergi mekânı arasındaki diyalogu göz önünde bulundurmaktadır. Demir’e (2008, s. 55) göre ise, sergilenen nesne ile ilgili yorumlar ön plana çıkarılırsa diğ er unsurlarla birlikte serginin başarısı artar.

Sergi geliştirme sürecinde müzelerde ilk olarak içeriğ in belirlenmesi önemlidir. Sırasıyla ön araştırma, sergi senaryosunun saptanması, koleksiyondan uygun nesnelere seçimi, sergi metinlerinin hazırlanması ve yazımı, sergiyi destekleyecek özel yerleşt iş melerin ve malzemelerin hazırlanması, teknoloji kullanımının kararlaştırılması (üç boyutlu uygulamaların tasarımı, seçimi, üretimi), grafik tasarımların tamamlanması, reklam, tanıtım ve duyuruların planlanması, sergiye ilişkin yayınların hazırlanması

lanması, yazılı ve görsel medyada serginin tanıtım çalışmalarının ve sosyal medya çalışmalarının planlanması, izleyici geliştirme stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması, sergiyle bağlantılı eğitim çalışmalarının planlanması, etkinlik geliştirme çalışmalarının planlanması, serginin kuruluşu, geribildirimlerin değerlendirilmesi ve raporlanması aşamalarından oluşmaktadır (Şekil 16) (MacLeod, 2005, s. 7; Walhimer, 2017, s. 18). Tasarım sürecinde müzenin erişilebilirliğini sağlamak üzere engelli, çocuk, ileri yetişkin gibi farklı çeşitlilikte ziyaretçiye uygun fizik yapı özelliklerinden yola çıkarak özel tasarım kararları alınarak hareket edilmesi önemlidir. Özel tasarım kararları müze kullanıcısının yaş grubuna göre belirlenen yazı karakteri, harf büyüklüğü, sergi alanında yaygın olarak kullanılan renk, dil seçenekleri, uygun imge ve destek elemanlarını (müze teknolojileri vb.) içermektedir. Tüm bu unsurların “insan için tasarım” yaklaşımından hareketle hayata geçirilmesi gerekmektedir.

YZE plakalı dokumalara ilişkin sergi tasarımı sürecinde dokumaların tarihine, önleyici korunma süreçlerine ve nasıl sergileneceğine ilişkin beklentilere odaklanan

bilimsel bir plan hazırlanmıştır. Sergi izleyicileri YZE mezunları, YZE’de görev yapmış akademik ve idari personel, el sanatları alanında çalışan akademisyen, araştırmacı ve öğrenciler olarak saptanmıştır. Lord B., Lord, D.G. ve Martin (2012, s. 30), müze sergilerini planlarken müze çalışanları, uzmanlar ve gönüllülerden oluşan bir “plan ekibi” oluşturmanın önemini vurgulamışlardır. Smithsonian Enstitüsü’ne (2002) göre, müze ve galerilerde ya da serbest sergilerde sergi plan ekibinin sorumlulukları serginin temasını belirlemek, misyon ve vizyonunu saptamak, sergi alanına karar vermek, sergilenecek nesnelere ve sergi bağlamını saptamak, sergiyle bağlantılı eğitim etkinliklerini planlamak, serginin tanıtımını gerçekleştirmek ve destekleyici çalışmalarla sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Bu bağlamda Güzel Sanatlar Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarımı Bölümü ile Müzecilik Bölümü’nde görev yapan öğretim elemanlarını içeren bir sergi plan ekibi oluşturulmuştur. Ekip ayrıca profesyonel grafik tasarımcılardan destek alarak YZE plakalı ürünlere ilişkin illüstrasyonlu bir harita tasarlanmıştır. Harita dokumaların ait olduğu ili ve dokumaların temel özelliklerini yansıtmaktadır (Şekil 17).

Şekil 16. Sergi tasarımının basamakları. Kaynak: MacLeod, 2005.

Sergi bir eğitim aracıdır ve bu nedenle içerik hazırlama ve iç tasarım süreçlerinin aynı zamanda eğitim bilimciler danışmanlığında müze eğitimi yaklaşımları doğrultusunda gerçekleştirilmesi önemli ve zorunludur, çünkü izleyicinin talep ve ihtiyaçlarına yanıt vermeyen bir serginin tasarımı başarılı olamayacaktır (Dernie, 2006, s. 12). Bu bağlamda sergiyle bağlantılı olarak YZE Dokumaları gezici eğitim bavlulu hazırlanmış; sergi süresince izleyicilerin deneyimine açılmıştır. Bir gezici müze biçiminde planlanan ve YZE plakalı ürünlerden esinlenerek oluşturulan sergi bavlulu İstanbul Kapalı Çarşı'dan 1957 yılında satın alınmıştır. Emel ve Ayşe Melahat Erdoğan'a ait olan bavlula, izleyicilerin sergilenen eserlerin benzerlerine dokunma ve inceleme deneyimi yaşamaları için benzer ürünler yerleştirilmiştir. Bavlulda bir naftalin kutusu (1974), Boyabat çemberi dokuma örnekleri (Sinop, 1993 ve 2000), Keşan işi peştamallar (Merzifon, 2005), dekoratif sepetler, fındık sepeti (Giresun, 1988), işlemeli bakır tabak (Erzincan, 1976), Beypazarı bez dokuma örnekleri (Ankara, 2010), Trabzon peştamalı (Trabzon, 1998), tiftik çorap (Ankara, 2010 ve 2015) ve patikler (Kahramankazan, 2001), Ankara işi

gelin peşkiri (Ankara, 1945), keseler (Ankara, 2015) ve geleneksel oyuncaklar ve müzik aletleri örnekleri olan ahşap - el yapımı topaçlar (Ankara, 2000-2010) ile ahşap flütler (Hatay, 1995) yer almaktadır (Şekil 18).

White (2005, s. 12) gezici bavlul müzelerin müze eğitimi süreçlerinde etkin biçimde kullanıldıklarını belirterek bu uygulamayı müzeler tarafından yakın bölgedeki okullara gönderilen küçük gezici sergiler olarak tanımlamıştır. Bu müze bavlullar müzedeki eserlerin kopyaları, numuneler, fotoğraf, video ve benzeri unsurları içeren bölme küçük sandık, bavlul ve benzeri taşıyıcıların içine yerleştirilirler. Müzelerin, sosyal hizmet ve ödünç verme programları dâhilinde gezici bavlul müze hizmetlerini sıkça kullanarak okullara ulaşmakta; müzeye erişim olanağı bulunmayan potansiyel izleyicilere müzeyi ulaştırmaktadır. Bu uygulamalar özellikle öğrencilerin okul ortamında müze nesnelere ulaşmalarını sağlayarak derslerin etkileşimli geçmesini olanaklı hale getirmektedir. Dolayısıyla YZE Ürünleri gezici eğitim bavlulunun sergi sonrasında da Güzel Sanatlar Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım bölümü öğrencileri, etnografik malzeme üzerinde çalışan araştırmacılar

Şekil 17. Bölgelere göre YZE plakalı etnografik eser haritası.

ve müze eğitimi dersine katılan öğrenciler tarafından kullanılabilirliği göz önünde bulundurulmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Türkiye bulunduğu coğrafi konum nedeniyle zengin bir kültürel çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitliliğin bir göstergesi olarak her yörenin kendine özgü dokuma ve el sanatı ürünleri bulunmaktadır. Diğer el sanatlarında olduğu gibi dokumalar da yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Toplumun tarihi ve toplumsal gelişmeleri kimliği etkilemektedir. Kültür tarihi açısından önemli olan, değişen ve kaybolan değerlerin sonraki kuşaklara aktarılmasıdır. Düz dokumalar Türkiye'nin kültürel mirası olarak etnografik eserler içerisinde ilgi gören kültür varlıklarındandır. Türkiye'de hızla artan kırsal alandan kent sel alana göç, değişen demografik yapı ve küreselleşme etkisi geleneksel sanatları olumsuz yönde etkilemektedir. Yapay liflerin doğal lif üretiminin yerini alması, geleneksel tekstilin neredeyse üretimden kalkmasına neden olmuştur. Dolayısıyla proje geleneksel tekstil örnekleri olarak YZE plakalı ürünlerin durumunun saptanması, bakımı önleyici koruma süreçlerinin uygulanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemlidir. Proje ile birlikte tekstil ürünleri ayrıntılı olarak incelenmiş, envanteri çıkarılmış ve kataloglanmıştır.

Zirai Sanatlar Kürsüsü ile başlayıp günümüze kadar Türkiye'nin çeşitli yörelerinden toplanmış tekstiller, öğrencilerin yaptıkları dokumalar ve diğer el sanatları

Şekil 18. Müze bavulu görseli.

ürünlerinden oluşan bu koleksiyona bilimsel metotlarla önleyici koruma yöntemlerini uygulayarak depolama koşullarını iyileştirmek bu çalışmanın ana amacını oluşturmuştur. Bu kapsamda ana amaca ilişkin iki alt amaca odaklanılmıştır: YZE plakalı ürünlerin (n:44) fiziksel özelliklerini saptamak ve uluslararası standartlar doğrultusunda olabildiğince uygun depo koşullarını oluşturmak ve araştırmacıları koleksiyonun tarihi ve etnografik özellikleri bağlamında sergi ve yayınlar doğrultusunda bilgilendirmek.

En-boy, dokuma kalınlığı, çözgü- atkı sıklığı gibi bazı fiziksel özellikleri ölçülen ve mevcut fiziksel durumları saptanan YZE plakalı 44 üründe en sık karşılaşılan bozulma; tozlanma (%61,3) (n:27), sararma (%43,18) (n:19) ve pas lekesi (%38,6) (n:17) olarak belirlenmiştir. Bu bozulmaların yanında ürünlerde tanımlanamayan lekeler (n:11), etiket izleri (n:6), zımba, iğne ve benzeri materyal deliği (n:6), sökülme (n:4) tespit edilmiştir. Bunların dışında solma, küflenme, renkte bozulma, böcek deliği, çürüme, yırtılma, eksik kısım gibi bozulmalar izlenmiştir (Tablo II).

İleride yürütülecek çalışmalarda koleksiyona ilişkin ürünlerin teknik bilgilerinin belirlenmesinin ardından etkin koruma yöntemlerinin uygulanması düşünülmektedir. Bozulmalardan tozlanma için eserin ihtiyacına ve durumuna göre ıslak ya da kuru temizlik, sararma için ilerlemesinin önlenmesi, küf gibi mikroorganizma oluşumlarının eserden çeşitli yöntemlerle uzaklaştırılması, parça kaybı, sökülme gibi fiziksel bozulmalar için de uygun onarımların yapılması ya da desteklerle stabil hale getirilmesi uygulanması öngörülen etkin koruma yöntemleridir.

Proje kapsamında envanteri çıkarılan YZE plakalı ürünler, gelecekte oluşturulması planlanan Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Köy El Sanatları Müzesi koleksiyonunun bir parçasını oluşturacaktır. GSF Köy El Sanatları Müzesi, Uluslararası Müzeler Komisyonu-ICOM (2013)'nin tanımından hareketle toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetinde, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden, öncelikle koleksiyonun bir kısmını oluşturan YZE plakalı ürünler üzerinde araştırmalar yapan ve benzeri materyali, toplayan, koruyan, araştıran, bu materyalleri topluma estetik zevkler kazandırmak için sergileyen ve eğitim yapan, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir üniversite müzesi görünümünde planlanmaktadır. Kültür hizmeti veren kurumlar arasında ilk sıralarda yer alan müzeler öncelikle sergi-

leriyle dikkat çekerler. Müzeler toplama, depolama ve muhafaza etme (koruma, bakım, onarım) gibi geleneksel işlevlerin yanı sıra sergileme ve yorumlama sorumluluklarının biçim, kapsam ve içerik bağlamında sürekli değiştiği bir dönemde (Bowry, 2015, s. 27). Eğitim misyonu ile bağlı oldukları kurumun kültürünü genç kuşaklara ve topluma anlatmak ve bu kültürün sürdürülebilirliğini sağlamak konusunda önemli roller oynarlar. Köylü El Sanatları Koleksiyonu, YZE plakalı ürünlerin toplanması, belgelenmesi, önleyici koruma çalışmalarının yapılması ve sergilenmesi çağdaş bağlamda toplumun koleksiyona erişiminin ve müzecilik çalışmalarına katılımının etkin biçimde sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla bu çalışma kapsamında oluşturulan ve izleyici ile buluşan geçici sergi, koleksiyonun tanıtımında ve alan uzmanları ile bilginin paylaşımında önemli bir rol oynamıştır.

Ankara Üniversitesi Köylü El Sanatları Koleksiyonunun Oluşturulması başlıklı proje Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait olduğu bilinen ve YZE plakasını üzerinde bulunduran ürünlerde yapılan önleyici koruma çalışmalarını, YZE plakalı ürünlere ilişkin görsel ve yazılı metinlerin katalog haline getirilme süreçlerini ve YZE plakalı ürünleri içeren Köy El İşleri Sergisinin tasarımını kapsamıştır. Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesindeki Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü tarafından yürütülen projede YZE plakalı ürünler derlenerek, önleyici koruma süreçlerinden biri olan envanter kayıtları oluşturulmuştur. Bu sürece bölüm öğrencilerinin katılımı da sağlanarak bir sergi tasarlanmış ve Fakülte'nin YZE plakalı ürünler koleksiyonu oluşturulmaya başlanmıştır. Koleksiyonun YZE plakası bulunmayan ancak o döneme ait olduğu bilinen dokümanlar ile birlikte Karadeniz doküma örneklerinin de derlenip envanter kayıtlarının hazırlanmasıyla genişletilmesi, bir bölümünün eğitim materyali olarak etkin biçimde kullanılması ve ileride kurulması planlanan Güzel Sanatlar Fakültesi Müzesi'nin sürekli koleksiyonunu oluşturması amaçlanmaktadır.

Kaynakça

- Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim ve İmtihan Talimatnamesi. (13.10.1953). *TC Resmî Gazete*, 8532.
- Arlı, M. (1983). Kuruluşundan Bu Yana Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinde El Sanatları Eğitim- Öğretim ve Araştırmaları. İ. Öztürk ve Ş. Sezgin (Yay.Haz.). 3. *Ulusal El Sanatları Sempozyumu* içinde (ss. 25-40). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Avcı, J., S. (2017). Her serginin tek cümlede anlatılabilen bir mesajı olmalı. *Heritage Magazine*, 98-105.
- Balázy, Á. T.& Eastop,D.(1998). *Chemical principles of textile conservation*. London: Butterworth Heinemann.
- Bedford, L. (2001). Storytelling: The Real Work of Museums. *Curator*, 44(1), 27-34.
- Bowry, S. (2015). Rethinking the curiosity cabinet: A study of visual representation in early and post modernity. Unpublished dissertation of Doctor of Philosophy, University of Leicester, United Kingdom.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Canada Conservation Institute Textile Lab (2008). CCI Note 13/2 is part of CCINotes Series 13 (Textiles and Fibres). 16.04.2018 tarihinde <https://www.canada.ca/en/publication-institute/services/conservation-preservation-publications/canadian-conservation-institute-notes/flat-storage-textiles.html> adresinden erişildi.
- Cuttle, C. (2007). *Light for art's sake: lightning for artworks and museum displays*. Oxford: Elsevier Ltd.
- Demir, Ç. (2008). Günümüz sergileme tasarımı, türleri ve Londra'dan sergileme tasarımı örnekleri. *Gazi Üniversitesi GSF Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 51-65.
- Dernie, D. (2006). *Exhibition design*. UK: Lawrence King Publishing.
- Erbay, M. (2011). *Müzelerde sergileme ve sunum tekniklerinin planlanması*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Genç, U., Torgan, E., Karadağ, R.(2014). Restoration and conservation studies of historical Ottoman flag [Poster]. *14th World Textile Conference. 26-28 Mayıs 2014*, Bursa konferansında sunulmuştur.
- Kareem, O.A. ve Alfaisal, R. (2010). Treatment, conservation and restoration of the Bedouin Dyed Textiles in The Museum of Jordanian Heritage. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, 10(1), 25-36.
- Koyuncu Okca, A. (2014). *Geleneksel dokümalarda koruma ve onarım prensipleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı, Denizli.
- Kozocsa, B. I. (2009). The conservation of two medieval codices I. Éri (Ed.), conserving textiles: Studies in honor of Agnes Timar – Balazsy içinde (ss. 33-38). Hungary: ICCROM.
- Kökten, H. (1996). Türk müzeciliğinde kanun, yönetmelik ve iç tüzüklerde koruma(ma). *Kuruluşunun 150. yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III Bildirileri* içinde (ss.168-175). Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Light for Art and Culture* (2010). UK: Zumtobel Lighting GmbH.

- Locker, P. (2013). *İç mekân tasarımında stant tasarımı ve sergileme*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Lohrey, A. (2010). The absent heart. *The Monthly, June*, 46-51. London: Routledge.
- Lord, B., Lord, D.G. ve Martin, L. (2012) (Ed.). *Manual of Museum Planning: sustainable, space, facilities and operations*. UK: Altamira Press.
- Lorenc J., Skolnick L. ve Berger C. (2010). *What is exhibition design?* Switzerland: RotoVision.
- MacLeod, S. (2005). *Reshaping museum museum space: architecture, design, exhibitions*.
- Madran, B. (2012). Sergi kurgu ve tasarımı. Z. Ergün (Yay. Haz.), *Müze yönetimi eğitimleri* içinde (ss.1-19). Diyarbakır: Diyarbakır Müze Müdürlüğü.
- Mailand, H. F. (1980). *Considerations for the care of textiles and costumes: a handbook for the non-specialist*. Indianapolis: Indianapolis Museum of Art.
- Maroney, K. (2001). *Conserving art objects: answer to frequently asked questions*. Cornell University: Herbert F. Johnson Museum of Art.
- Michalski, S. (1997). The lighting decision. In *Textile Symposium 97 - fabric of an exhibition: an interdisciplinary approach* içinde (ss. 97-104). Ottawa: Canadian Conservation Institute.
- MUES Envanter Modülü (2017). 25 Ekim 2017 tarihinde <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,98489/muzeler-ulusal-envanter-sistemi-mues.html> adresinden erişildi.
- Müzecilik Kılavuzu* (2001). 15 Eylül 2017 tarihinde <http://arkeologlardenegi.org/wp-content/uploads/2014/04/M%C3%BCzecilik-Klavuzu1.pdf> adresinden erişildi.
- Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği*. (1990). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinden 20 Ekim 2017 tarihinde erişildi: <http://teftis.kulturuzem.gov.tr/TR,14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeli.html>
- Öztürk, İ. (2007). *Koruma kültürü ve geleneksel tekstillerin korunması-onarımı*. Ankara: Morfil Yayınları.
- Saatçioğlu, K. (2012). Giysi ve aksesuar yapımına uygun olan geleneksel dokumaların çevre ile olan etkileşimleri. *Akdeniz Sanat (I. Uluslararası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu bildirileri Özel Sayısı II)* 4(8), 19-23.
- Smithsonian Institute. (2002). *The making of exhibitions: Purpose, structure, roles and process*. USA: Smithsonian Institute Office of Policy and Analysis.
- Söylemezoğlu, F., Yanar, A. ve Erdoğan, E. (2017). Ankara el sanatları hakkında yazılan ilk bitirme tezlerinden bazıları. *V. Uluslararası Halk Kültürü ve Sanat Etkinlikleri Sempozyumu, 12-14 Ekim 2017, Kahramankazan, Ankara*, sempozyumunda sunulmuştur.
- Templeton, R. H. (2012). *Display of textiles in museum collection*. 16.04.2018 tarihinde <https://www.researchgate.net/search.Search.html?type=researcher&query=display%20of%20textiles%20in%20museum%20collection> adresinden erişildi.
- Torgan, E., Karadağ, R. (2015). Tahribatsız ve mikro analiz yöntemleri ile arkeolojik eserlerin karakterizasyonu. *31. Arkeometri Sonuçları Toplantısı 11-15 Mayıs 2015* içinde (ss. 119-130). Ankara: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- TS 250 EN 1049-2. (1996). *Tekstil- dokunmuş kumaşlar-yapı analiz metotları- kısım 2-birim uzunluktaki iplik sayısının tayini*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- TS 7128 EN ISO 5084. (1998). *Dokunmuş ve örülmüş kumaşlarda kalınlık tayini*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- TS/EN1773. (1998). *Tekstil-kumaşlar-genişlik ve uzunluk tayini*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- Türkkan, B. (2008). *İlköğretim görsel sanatlar dersi bağlamında görsel kültür çalışmaları: bir eylem araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Usulca, Ö. (2005). *Tarihi dokuma kumaşların koruma ve onarım yöntemleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı, İstanbul.
- Uygur, A. (1999). Müzelerde bulunan tarihi tekstil ürünlerinin korunmasını etkileyen koşullar ve alınabilecek önlemler. *I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu 6-7 Mayıs* içinde (ss. 65-73). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Uygur, A. (2000). Tekstil ürünlerinin depolama esnasındaki sararma nedenleri ve önleme yöntemleri, *4. Müzecilik Semineri 16-18 Eylül 1998, Bildiriler* içinde (ss. 101-107). İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı.
- Walhimer, M. (2011). *Museum Exhibition Design*. 26 Haziran 2017 tarihinde <http://museumplanner.org/category/museum-planning> tarihinde erişilmiştir.
- Wang, Q. ve Yanhui, L. (2016). Minds on for the wise: rethinking the contemporary interactive exhibition. *Museum Management and Curatorship*, 31(4), 331-348.
- White, J. R. (2005). *Hands-on archeology: real-life activities for kids*. Texas: Prufrock Press Inc. Zumtobel Lighting GmbH.
- Yanar, A. ve Karadeniz, C. (2018). *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Köylü El Sanatları Koleksiyonu kataloğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.